

KİMİ ZAMAN “YAPILANI ELEŞTİRMEKLE OYALANMANIN ANLAMSIZLIĞI” ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Bir şeyin eğrisini-doğrusunu ortaya çıkarmada en iyi yöntem onu eleştiriye açık tutmaktır değil mi?

Bu soruya olabildiğince tarafsız bir yanıt vermeye çalışanlar “şüphesiz öyledir” diyecektir.

İyi, güzel ama dikkat ettinizse bizde bir şeye “aman ne güzel” diyenler “eleştirenlere” göre daha fazla kabul görür de diğerleri yani bir eylem ya da işlemin yanlış taraflarını ileri sürenlere haklı bile olsalar pek olumlu bakılmaz.

Bu nedenledir ki; çoğu eleştirenlerin her olası tepkiye karşı kendini koruma amaçlı bir girizgah yaptığını görürüz “Bu şimdi yapacağım, olumlu bir eleştiridir” denir.

Neden böyledir diye düşündünüz mü hiç?

Acaba eleştiri denen eylemin temelinde her zaman katı ve maksatlı bir “karşıtlık” mı sezilir? Yoksa “aman yanlışlarımızı açık etme, ucu bize dokunur” endişesi mi duyulur?

Ama ne olursa olsun, bizde “eleştiride” bulunanlar çok hoş karşılanmazlar.

Peki ya “eleştirenler” cepesinde durum ne?

Eleştiri ile etrafa yayılmak istenen, profesyonel bir tavırla “en iyi ben bilirim” havası mı?

Yoksa bütün iyi niyetlerle “yapılan bir yanlış düzeltme

gayreti" mi?

Ve... O ya da bu güdüye karşılık "yapılması yararlı görülen" bir iş midir "eleştiri"?

Yani sonuçta "eleştiride bulunma" her zaman anlamlı bir iş sayılabilir mi?

*

Baştan söyleyelim: Pek anlamlı bir iş sayılmaz düşüncesindeyiz.

Neden mi?

Konfücyüs: "Birine bir şeyi anlatmak istiyorsan, anlamaya niyeti olup olmadığına bak."

Nietzsche: "Bir insanın duyabileceği en zor söz, duymak istemediği şeydir." diyor mesela...

Bu sözlerin sahiplerinin de anlatmak istediği gibi; eğer karşınızdaki ve onun etrafındakiler bir konuda doğru ve haklıyı aramak yerine "ben ne dersem doğru odur" havasındaysa yani daha işin temelinde böyle bir düşüncesi varsa siz böyle bir durumda alınan kararların, yapılan işlemlerin herhangi bir detayını alıp kendi uzmanlığınızla tutar işin doğrusunu ortaya koyabilir, dediğinizi kabul ettirebilir misiniz?

O iyi niyetli çıkışınız sonuçta tam tersi bir tepki ile sizi söylediğinize de söyleyeceğinize de pişman ettirip "Peki ben bu işi niye yaptım ki?" dedirtmez mi kendinize?

Haydi "ben sorumluluk sahibiyim, benimsenmese de söylerim ve sonucunu zaten tahmin ediyordum" deyip şahsen durumu kabullendiniz ama ya topluma karşı duyduğunuz sorumlulukta aslında yapmanız gerekirken yapamadığınız, noksan bıraktığınız taraflar?

"Hani boş durmayıp boşa çalışmak" diye bir söz vardır ya...

*

Hadi "gelişmekte olan" diyelim ama aslında henüz "gelişmişler arasında sayılmayan" ülkelerde ne yazık ki aydınların, konusunda yetişmişlerin böyle ikircikli bir durumu var.

Mutlaka bir şeyler yapmak istiyor, çabalıyor, belki dışlanacağını da biliyor ama bizce çoğu zaman o yanlış gördüklerini daha en başından, en temelinden ele alıp karşı çıkmak yerine işin teferruatındaki çelişkilerle, o aslında tümünden yanlış olanın kendi içindeki tutarsızlıklarla ilgilenip asıl yapması gerekeni gündemine almıyor.

Nedir bu mesela?

Diyelim ki ekonomide aslında hiç tutar tarafı olmayan, sonu pek hoş karşılanmayacak bir "düzen" ileri sürülüyor ve bu işin kademe kademe bir sürü alt uygulaması var. Örneğin: Alınan politik karar yanlış, bu kararı yürürlüğe koyan kanun yanlış, o kanunla ilgili olarak çıkarılan tebliğler yanlış, tebliğe dayanan sirküler yanlış, bunu uygulayan idareci yanlış yapıyor falan filan...

İşte bu durumda çıkıyor ve yapılan uygulamanın ya da yayınlanan tebliğin, sirkülerin yanlışlığı üzerine uzmanlığınızı konuşturuyor ve eleştiriyorsunuz.

Neyi değiştirebilirsiniz?

Tabii ki o safhada karşı karşıya geldiğiniz muhatabınızın ilgi alanına bile giremiyorsunuz.

Çünkü o yanlışın ilk çıkış noktasını hedef almamıştınız, etrafında geziyorsunuz.

*

Dolayısıyla, temelinde yanlış olanın teferruatını tartışıp o safhadaki yanlış ne düzeltebilmek ve ne de sonuç almak mümkün. Yapılsa yapılsa, temelinde yanlış olan bir kuralın uygulamada

karşılaşılacak iç çelişkilerini tartışır ve en fazla o temel yanlışın kendi içerisinde daha tutarlı olarak sürdürülmesine katkıda bulunmuş olursunuz.

Hani adam aslında yanlış istikamette yol alırken ona trafiğin sağdan akması gerektiğini söyleyip neden sol kaldırımdan ilerlediğini tartışıp eleştirmek gibi.

*

Peki ne yapmalı?

Bize göre temelinde yanlış olanın teferruattaki yanlışları üzerinde durmak çok açıkça kaynak israfıdır.

Doğruyu bulmak, eleştiriye bu yolda kullanmak için yapılacak olan, o konuyu "temelinden" ele almaktır.

Doğaldır ki bu temel konular eleştiriyle düzeltilemeyecek ölçüde "farklı" ve çoğu zaman "maksatlı" tercihler olduğu için, kendini bu konuda yetiştirmiş ve bir şeyler yapmaya istekli görenlerin yapacakları, o eleştirdikleri temel yanlışı ufak tefek düzeltmelerle ömrünü uzatmaya çalışmak yerine daha doğru olduğunu düşündükleri temel tercihler üzerine yeni model çalışmaları yapmak, alternatifler üretmektir.

Örneğin dere yatağına yapılmış binanın damının akıyor, sıvası dökülüyor ama siz bunun nasıl düzeleceğini tartışıyorsunuz.

Örneğin Vergi sisteminde pek çok kanun istenen sonucu vermiyor, adaletsiz, hukuku rafa kaldırıyor, üretimi kasıyor, ekonomi batıyor; işte bu durumlarda bırakalım falan ya da filan tebliği, kararnameyi bir kenara. Yapacaksa; ekonomiden, hukuktan yola çıkarak önerilecek vergi sistemini bunun altına kurmalı.

Çünkü bu örnekte; vergi düzeni tepede, hukuk ve ekonomi onun altında olduğu zaman siz neyi eleştirecek olsanız, o eleştirilerle neyi düzeltmeye gayret sarf etseniz tuttuğunuz elinizde kalacak, sonuç asla değişmeyecek demektir.

Galiba birilerinin sürekli patlayan lastiğini yamamakla uğraşmaktansa bir gün mutlaka masaya gelecek olan “yeni”yi aramak en iyisi.

Zaten size umut bağlayanlar da “Eleştiriye bırak, işin o tarafını biliyoruz; Sen ne yapılması gerektiğini öner!” demezler mi?